

Torparstugorna i Tunaskogen

Nu skrivs det mycket om torp och backstugor, och här vill jag berätta lite om torp i Rystad och om deras invånare. Skogslund, Rätartorp, Boet, Skogstorp, Grönlund, Trädgårdstorp, Marieberg, Ryd, Tvärskogen, Grindstugan, Hans-torp, Nysäter, Perstorp m fl. Namnen känns väl igen av gamla Rystadsbor. En del torp finns ännu kvar, men flera är jämnade med marken. Ett och annat äppelträd markerar platsen. Krusbärsbuskar har också förmågan att hålla sig kvar. Det är väl taggarna, som djuren är rädda för.

När jag skulle gå till bärskogen gick jag förbi Arken och till Lars-torp i Malma hage. Där bodde Larsson, f d kusk hos patron Segerstéen på Malma. Larssons hade nio barn. Den stugan bestod av ett rum och kök. Köket var så litet, att familjen fick äta i omgångar. I köket var även sovplats för fyra personer i över- och undersängar. Larsson var den mest verserade herre man kunde tänka sig. Han förde ett mycket vårdat språk, och hans artighet stod i särklass. Mor Augusta, hans hustru, var glad och solig. Mycket duktig i sömnad drog hon sitt strå till stacken i det stora hushållet. Det var deras yngsta dotter, som jag ville slå följe med för att inte gå vilse i skogen.

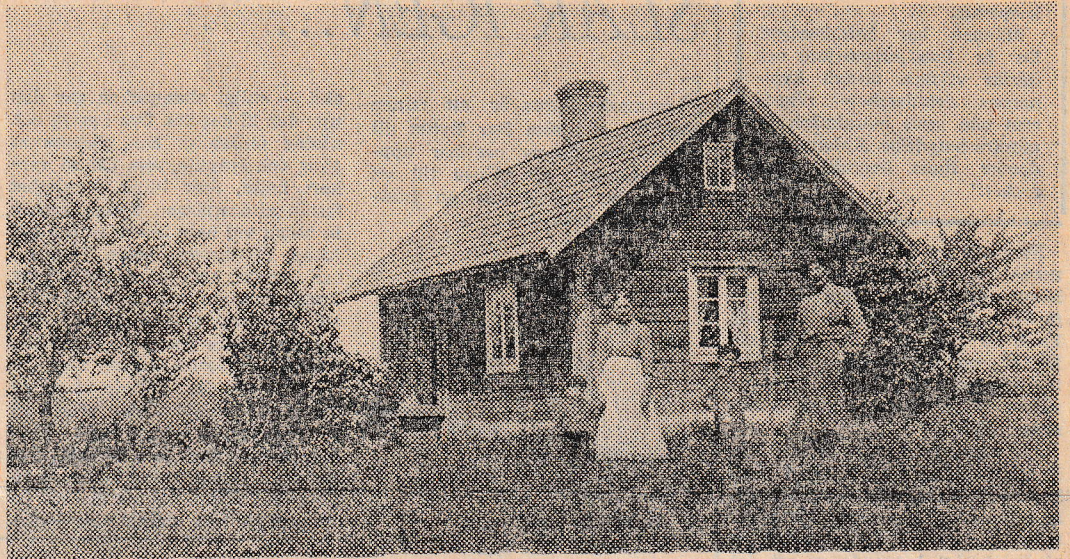
Överallt i skogen dök små torp upp. Man knackade på och bad om vatten. Jag kom en gång till en ensam gubbe. Han idkade fotvård med en gammal rostig rakkniv. "Skankera har blivit precis garne", beklagade han sig. Jag har många gånger tänkt tillbaka till den stackars mannen. Om jag kunnat hjälpa honom! Han var ju så stel. Han hyvlade av liktornarna liksom på måfå. Vänlig var han i alla fall. Han skar av en vetelev med rakkniven och bjöd mig en skiva. Efteråt bjöd han mig att dricka vatten ur skopan i vattenhinken. När han själv tog en klunk, doppade han sina stora mustascher i skopan. Skvätten, som blev kvar, hällde han tillbaka i hinken.

*

Hos Sofi Vahlberg blev jag bjuden på kaffe på bit, medan vi språkades vid en stund. Hon talade om var jag skulle hitta de bästa bären.

I Bladstugan bodde en gammal gubbe och hans gumma. De var ständigt osams. Ett kritstreck i mitten av köksgolvet utmärkte deras revir. Ve den, som med sin fot gjorde intrång hos den andre. Det var bara spisen som de måste sam-sas om. I den stugan vågade jag mig aldrig in. "Dännar inne ä dä jämt ett himla liv", var det någon som sa.

Väl kommen till skogen plockade

Torpet Fredriksberg under Tuna

man bär, åt de medhavda smörgåsarna och plockade bär igen. En gång stälpte jag ut hela min kruka, och det var ju alldeles omöjligt att plocka upp dem ur den djupa mossan. Då kom den snälla Hulda Ring, som var där med sin barnskara för att plocka bär, mig till hjälp: "Nu får ni tomma era muggar i Saras kruke allihop". Krukan blev full i ett huj igen.

I en stuga bodde en gammal gumma, som bott där i hela sitt liv. När hon blev sjuk och inte kunde klara sig själv, ville fattigvårdsstyrelsen, som det hette på den tiden, att hon skulle flytta till ålderdomshemmet. Hon ville absolut inte. Kyrkoherden åkte dit för att övertala henne. "I möra, kyrkherrn, i möra", var hennes svar. När det vart möra, åkte gumman iväg men dog dagen därpå. Hon kunde väl fått sluta sina dagar i sin kära gamla stuga.

*

Ett annat par måste jag nämna i det här sammanhanget. De bodde i en annan del av socknen. När gubben slog lerkokor på sina små tegar, sjöng han med hög röst, som hördes vida omkring. När han höjde händerna med klubban, hördes: "Jag lyfter mina händer". Gran-narna hade inte sett gumman tvätta kläder på de sista tio åren. Aldrig en matta på golvet. När de åt, lade de potatisskalen i en hög på träbordet. Den växte dag för dag till en riktig pyramid. Gumman läste emellertid sin Corre ordentligt och följde med allt, som hände ute i världen. Bibeln kunde hon från pärm till pärm.

Efter gubbens bortgång bodde hon på ålderdomshemmet. Så småningom blev hon helt blind. Syster

där ordnade med operation, trots gummans höga ålder. När doktor Scherling undersökte henne, sa hon försiktigt: "Doktorn är väl ett redskap i Guds hand?" "Jaa då! Hal-leluja" svarade doktorn glatt. "Ja, kände ja inte på mej, att doktorn va frälst", sa den lilla tanten. Operationen lyckades också, och när bindeln togs bort, och gumman kunde se igen, sjöng hon: "Din klara sol går åter opp". Alltid när jag tittade in till henne på ålderdomshemmet, satt hon och läste. Det var givande att få en pratstund med henne. Hon hade mycket att förtälja. Jag följde henne till grav-en en stilla sommarafton.

I Grindstugan, som låg uppe mot Tegnebygränsen, bodde änkan Orest med barn och barnbarn. Hon försörjde sig på att gå till Tuna gård tre gånger om dagen och mjölka — det blev nära två mil om dagen. Ingen banad väg fanns. Klockan 4 om morgonen började dagen för dessa stackars människor vintertid i kolmörker och snö. Efter mjölkningen, som kallades "den vita piskan", skulle mjölkerskorna köra mjölken till Idingstads mejeri. Mor Orest fick aldrig ett enda öre av socknen till hjälp, och inte begärde hon något heller. Man kan inte fatta, hur hon kunde dra sig fram.

*

I Nybygget — väl en mil från kyrkan — bodde murar-August, en hedersman. Han var kyrkväktare och ringkarl. Vintertid, när kyrkan skulle eldas, fick han gå dit på lördagskvällarna och tillbringade hela natten i kyrkan, men prästfrun var snäll, så han fick alltid frukost på söndagsmorgonen i prästgården. Vid gudstjänsten var han iförd bonjour, prydlig och fin.

Lille Johan, som bodde i Nysäter, tillsammans med sju syskon, blev tidigt fader- och moderlös. Johan och hans bröder emigrerade till Amerika, men Johan återkom efter sex år. Systrarna blev pigor hos patron Pettersson på Tuna och Johan dräng vid Tuna. Han bodde i sin lilla stuga tillsammans med tomten, som han trodde fast på, tills han vid 85 års ålder kom till ålderdomshemmet. På 90-årsdagen klappade kyrkoherden honom på axeln och frågade, hur det kändes att vara så gammal: "Joo tack, sa Johan, i går så ja en indian". Det är inte alltid så lätt att bli gammal.

Det berättas om att i ett av torpen bodde en gubbe, som var elak mot sin gumma. Han njöt av att plåga henne, helst när han var full, och det var titt och tätt. En dag var de ute på sjön i en eka. Gubben stod i aktern och vaggade båten, för att det skulle vara besvär-ligt för gumman att ro, för naturligtvis var det hon, som fick ro. Rätt som det var, tog gubben överbalansen och stod på huvudet i vattnet. Gumman bara tittade på gubben ett tag, och sen fortsatte hon hemåt, och gubben drunknade.

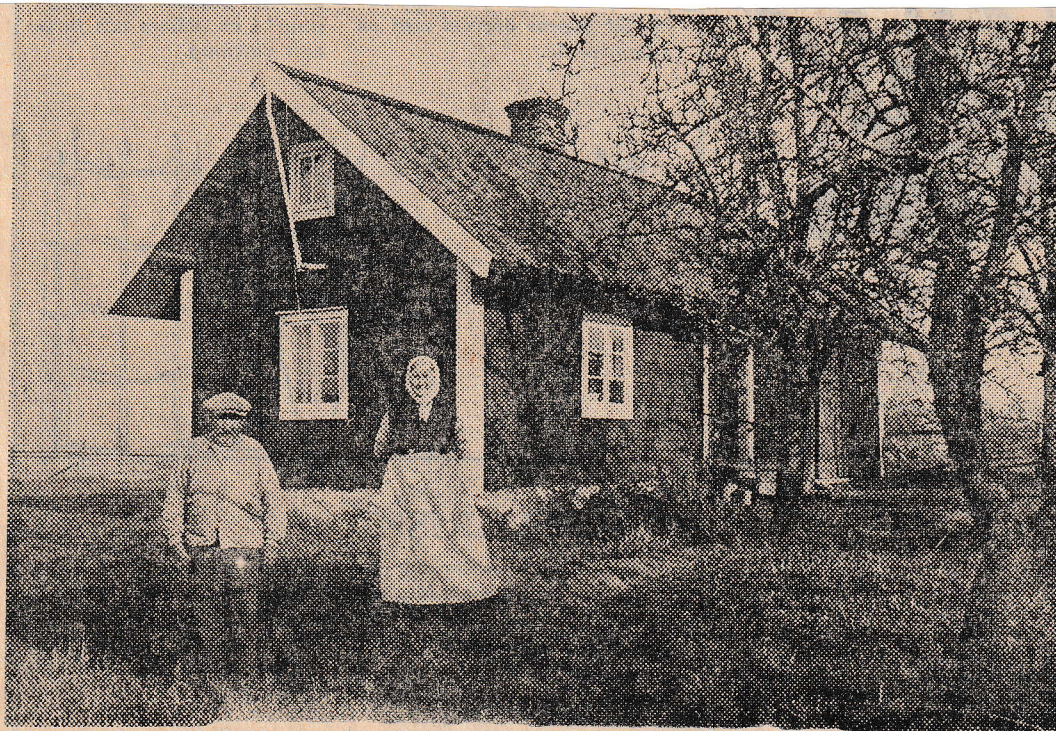
*

Vi kan nog inte fatta, hur fattigt det var i en del av torpen, där barnskaran var stor. Jag kommer ihåg, när far frågade en del barn, varför de varit borta från skolan. "Jag hade inga skor", blev svaret. Annars skulle de se efter småyskonen, när mamman var på dagsverke med skördearbete eller byk.

Jag besökte för en tid sedan gamla Rystadsbor, som var födda i ett par av torpen. Den ene berättade, att hans far och bröder arbetade vid Tuna. Det tog nära en halv timme att gå ner till gården. En och en halv timmes middagsrast hade de, och då skulle de gå hem för att äta. Fyra gånger om dagen fick de gå den dryga vägen i ur och skur. Familjen bestod av far, mor och sju pojkar, men elva barn var födda i stugan; en gosse och tre flickor dog som små. Stugan innehöll endast ett rum, där hela familjen skulle äta och sova. Ena änden av stugan upptog en bod. Vintertid byktes det även i det enda rummet. Bröderna har fått behålla sitt barndomshem som sommarställe. Där växer allehanda blomster och grönsakerna frodas, gräsmattorna är väl klippta, den lilla sandgången krattad och själva stugan rödfärgad och fin.

Ett annat besök gjorde jag hos ett pensionärspär och såg deras trevliga och pyntade hem och hörde mannen säga: "Aldrig kunde jag tro, att vi skulle få det så här bra. Pänga de går inte åt en gång, men så skener vi inte te bolaget heller varenda da". När jag mötte deras förnöjsamhet, tänkte jag på deras föräldrar, som aldrig fick uppleva vårt välfärdsland efter en enda livslång arbetsdag, fylld av umbäranden och försäkelser.

SARA STRINDMARK

Rättartorp under Tuna, där en skara på elva barn växte upp